

Musa Yaqubun “Mən də eləyəm” şeirində vizual və akustik poetika

Şeir sənəti vizual və ya akustik poetika əsasında yaranmışdır. Vergilidən Bodlerə, Bodlerdən Tranströmerə... qədər olan akustik-vizual xətt davamedici zamandır. Azərbaycan şeirində Füzulidən Əli Kərimə, Əli Kərimdən Musa Yaquba qədər fərqli estetik təmayüllərdə görüntü və səs estetikası bir-birini izləyib.

Sevginin sükutla, baxışla, bircə nəzərlə ifadəsi Füzuli qəzəllərində ilahi və təbii dünyaları birləşdirir. Həm poetik, həm estetik, həm də ki, sufi planda məşuqla aşiqin baxışlarının toqquşması təsvir edilir. Kadrarxası vizuallıq Füzuli şeirində maraqlı və təkrarsız bir kompozisiya ilə yaradılır:

Xəta səndən degil cismim oxundan binəsib olsa,
Hübubi-əşki gülgün içrə pünhan etdiyimdəndir.

Aşiqin göz yaşı qanlı göl yaratmışdır. Aşiq qanlı hava qabarcığının içindədir və ona görə də görünür. Gözəlin kirpik oxundan nəsibsizliyinin günahkarı aşiq özüdür. Baxışlar və ox kimi aşiqin

ürəyinə sancılan kirpiklər arasında yaradılan irreal dünya kadrarxasında geniş bir estetik planı meydana gətirir. Musa Yaqub Füzuli poetikasındakı niqabı aradan götürür. Kadrarxasında baş verən məhrəm eşq əhvalatını göstərir, üzə çıxarır. Musa Yaqubun poeziya kəfkirində təbiət vizual və akustik vəziyyətin yaradılması üçün uğurlu poetik identifikasiyadır.

Musa Yaqubun “Mən də eləyəm” şeirində vizual akustika təbiətin bədii proyeksiyasıdır. Gündəlik və ya mövsümlük ritual kimi təkrarlanan təbiət hadisələri adilik libasını soyunur. “Belə də olmalıdır də. Bəyəm təbiət necə olmalıdır?” Təbiət və sevgi “Mən də eləyəm” şeirinin predmeti, təşbehləri deyil. Əksinə, şeir təbiətin obyektinə çevrilir.

Nədir söz üstündə bu giley-güzar?
Sənə boylanmağım – ən şirin sözüüm.
Günəşə nə deyir günəbaxanlar:
Bax, mən də eləyəm, ay iki gözüm.

Sözün üstündə giley-güzara ehtiyac qalmır. Çünki aşiq günəbaxanın vəziyyətinə düşüb. Günəşsiz günəbaxan təsəvvür edilməzdir. Artıq məşuqun aşiqə təsiri baş tutub. Günəbaxan dilində olan bu sevgi sükutla, təmkinlə yaşanılır. Danışmaq, söz demək lüzumsuzdur. Musa Yaqub naturanın, təbiət hadisələrinin üslubu ilə bədii atmosfer yaradır. Sanki flora və fauna şeirə gətirilməyib, şeir həmin estetik ovqatın içindədir. Bu baxımdan Musa Yaqub şeirləri təkcə sənət deyil, həm də təbiətin bizə adi, sadə görünən gizli dəfinələrini kəşf etməkdir. Təbiətə sənətin dili ilə qayıdırdır. “Mən də eləyəm” şeirində metaforik və metanomik məcaz strukturu bir-birini izləyir.

Sevgi – sükutdur. Deyilməyən söz də deyil, heç vaxt deyilməyəcək, dilə gətirilməyəcək qədər müqəddəsdir. Sevgi sözlərlə təqlid ediləcək qədər cılız ola bilməz. Ona görə də şair sözsüz şeir yazmağın yollarını arayır. Ən azından həmin ruhi vəziyyəti, durumu ifadə edir. Yaşam yorğunluğunu var olmaq ehtirası ilə əvəzləyir.

Tutuquşuların sayma işini,
Deyilməz sözümün səsini eşit.
Əlində əlimin titrəyişini,
Gözündə gözümün səsini eşit.

Yaxud, çiçək təyin və tərifi sığmayan bir gözəlliyi təmsil edir. Şəhotu isə həmin gözəlliyin təşbehidir:

Bax, mən də eləyəm, ay iki gözüm,
Demə ki, xoş sözlə gəl məni dindir.
Mənim çiçək sözüm, şəhotu sözüm
Qalib ürəyimdə, amma sənindir.

Faiq İsmayılovu xatırlayıram. “Sevgi adamın içində çiçək kimi açır. Səssiz-sözsüz nəğmələr kimi. Kəpənəklər uçur solumdan, sağımdan”. Sözü çiçək, çiçəyi söz əvəz edir. Musa Yaqubla Faiqin sevgi bucağı kəşişir. Daha sonra ayrılır. Musa Yaqub klassikdir. Sözün hər mənasında. Faiq isə modern poeziyanın nümayəndəsidir.

Şair – aşiq kimi şeir də hər misrasında mü-kəmməlləşir. Çünki “ürəkdə çiçək kimi açan” söz yoxdursa, o sevginin təsvir və ifadə vasitəsinə çevrilə bilməz. “Mən də eləyəm” dirilik axtarışıdır. O dirilik maddidən mənəviyə, mənəvidən maddiyə evolusiyadır. Füzuli naturaya daha çox metafiziki qatda qovuşur. Musa Yaqub isə təbiəti şeirlərinin

(şeirlərini təbiətin) məcazlar sisteminə çevirməklə fiziki və metafiziki vizuallıq yaradırsa, bəs akustika haradadır?

Adi söz deyil ki, gətirim dilə,
Hər kəlmə sinəmdən qopulsun gərək.
Dirilik suyudur o sözüm hələ,
Səninçün aranib tapılsın gərək.

Bağlayıb ömrünü qoşa budağa,
Budaq sevgisinə yarpaq nə deyir?
Od tutub alışan bir quraqlığa
Yağış çilənəndə torpaq nə deyir?

Akustika “Mən də eləyəm” şeirinin poeti-
kasındadır. Pol de Men lirik şeirləri iki yerə ayırır
Klassik – musiqili və məcazsız – modern. “Mən
də eləyəm” şeiri musiqili lirikadır. Vizualıq
paralellər və müqayisələrdən yaranır ki, metaforik
forma və məzmunudur. Akustika ardıcıl ritm və
ahənglə davam edir ki, metanomik plastika,
musiqili qafiyə strukturu axtarışındadır. Çünki
Musa Yaqubun yaradıcılıq çevrəsi də, aşiqin
maddidən mənəviyə, mənəvidən maddiyə doğru
davam edən hərəkət trayektoriyası da qapanmayıb,
davam edir:

Bax, mən də eləyəm, ay iki gözüm,
Demə, şirin sözlə könlümü dindir.
Mənim yarpaq sözüm, o torpaq sözüm
Qalib ürəyimdə, amma sənindir.

Ülvi Babasoy